

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію Ільїна Михайла Вікторовича

«Психологічний інфантилізм як чинник самопрезентації особистості»

на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук зі

спеціальності 19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Соціально-економічне сьогодення під впливом трансформаційних процесів, які супроводжуються суттєвими змінами декларативних цінностей на фоні ригідної модифікації соціальної організації, потребує узагальнення існуючих та формування нових адекватних моделей соціальної поведінки. Відповідно, посилюється вирішальна роль суб'єктності особистості, яка здатна не тільки брати участь у соціальних змінах, а й реалізовувати їх, орієнтуючись на зрілі патерни та цінності.

Прояв негативних факторів, таких як: зовнішньо демонстрована байдужість працівників, нездатність витримувати стресові ситуації, уникання відповідальності за рішення, прокрастинація та відсутність проактивного підходу до професійної діяльності – демонструє незрілу позицію суб'єктів, і обертається невдачею у втіленні значної кількості соціальних проєктів, що актуалізує питання вивчення феномену інфантилізму як чинника самопрезентації особистості.

В дисертаційному дослідженні Ільїна М.В. змістовно обґрунтовано функціональну обумовленість психологічного інфантилізму та моделей самопрезентації особистості через зміст стратегій і тактик самопрезентації, особистісних предиспозицій, напруженість механізмів психологічних захистів та полімодальність Я. Доведено, що моделі психологічного інфантилізму представників української, японської, корейської та північно-американської культурних традицій мають специфічну культурну обумовленість.

Варто відзначити глибину наукового пошуку дисертанта, який взяв на себе відповідальність здійснити емпіричне дослідження психологічного інфантилізму як чинника самопрезентації особистості з позиції кроскультурного підходу. Зазначимо, що це одне з небагатьох досліджень, проведених на матеріалах вибірок з чотирьох країн, тому новизна та теоретична

значущість дослідження мають суттєві переваги у порівнянні з іншими дослідженнями.

У даному дослідженні було виокремлені та зrealізовані основні завдання: визначені основні підходи до проблеми психологічного інфантилізму особистості, чинників та моделей її самопрезентації; розроблена модель психологічного інфантилізму як чинника самопрезентації особистості за результатами експертного оцінювання; з позиції кроскультурного підходу узагальнено прояви інфантилізму, механізмів психологічних захистів, особистісних якостей та поліmodalності Я та розроблено культурно-обумовлені моделі психологічного інфантилізму як чинника самопрезентації особистості.

З метою вирішення поставлених завдань Михайлом Вікторовичем були використані такі методи: *теоретичні* (порівняння, синтез, моделювання, абстрагування, системний, теоретичного аналізу та узагальнення наукових першоджерел з досліджуваної проблематики); *емпіричні* (тестування, опитування, метод експертних оцінок) та методи математичної статистики.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У *першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження проблеми психологічного інфантилізму та самопрезентації особистості»* автором проаналізовано стан досліджуваності проблеми інфантилізму в сучасній науці, вивчено феномен інфантилізму в медико-психологічній літературі та розглянуті соціально-психологічні чинники розвитку інфантилізму. Позитивної оцінки заслуговує розуміння автором проблеми особистісного інфантилізму, зокрема, його презентантів в соціальній поведінці суб'єкта, в контексті здатності усвідомлювати та презентувати в діяльності свої думки, паміри і бажання, які не суперечать психотипу і соціотипу, розглядати та приймати існування відмінностей як можливість отримання нової інформації, а не як загрозу або причину конфлікту, брати відповідальність за відчуття, думки, потреби, не заперечуючи їх проявів і не дописуючи їх іншим (егосинтонність та егодистонність тенденцій). Така позиція нам вбачається достатньо обгрунтованою.

Важливо відзначити наукову скрупульозність дослідника у презентованому теоретичному розділі дисертації.

В цілому, авторові вдалося визначити теоретичні засади зв'язку самопрезентації особистості з її інфантилізмом, а також порушити питання про відсутність кроскультурних досліджень інфантилізму.

У другому розділі *«Організація та дизайн емпіричного дослідження»* здобувачем охарактеризовано процедуру, етапи і методи реалізації поставлених задач.

Як наукову новизну слід виокремити модель самопрезентації психологічного інфантилізму особистості на основі експертного оцінювання, проведеного з метою узагальнення структури взаємозв'язку понять, які охоплюють коло проблем психологічного інфантилізму та самопрезентації особистості.

Безперечною заслугою дисертанта є встановлення М.В. Ільїним восьми факторів у структурі психологічного інфантилізму: 1) примітивна невротична імпульсивність, 2) симбіотична ригідна інтерперсональність, 3) ображена некошгактність, 4) нарцисична позиція, 4) шокуювання недоліками оточення, 6) залякування, 7) лицемірна поверхневність, 8) самовиправдальні монолози. Зазначу, що запропоновані автором назви факторів достатньо змістовно відображають як глибинно-психологічні так і етносоціальні детермінанти особистісного розвитку.

Така постановка та вирішення питання узагальнення структури взаємозв'язку понять, засвідчують категоріальну обізнаність та теоретичну компетентність здобувача.

Факторизація ознак психологічного інфантилізму дала змогу дійти універсальних інтерпретацій, які відображені у другому розділі дисертації та у висновках.

Забігаючи уперед слід відзначити логічність та своєрідність програми формувальних заходів у межах емпіричного дослідження, ефективність підбору психодіагностичного інструментарію, що охоплюють відповідні психологічні складники та взаємовідношення між ними, закладені в змісті припущень дослідника.

Охоплена у кроскультурному дослідженні вибірка є репрезентативною. Вона охоплює 274 особи, з них 108 (40%) юнаків та 166 (60 %) дівчат. За сімейним станом усі досліджувані неодружені та не мають дітей. У дослідженні брала участь молодь з чотирьох країн: з Південної Кореї – 53 особи, з Японії – 48, з Сполучених Штатів Америки – 46 і з України – 127. Середній вік досліджуваних 21 рік. Середній вік корейців складає 22 роки, японців – 19, американців – 22 роки, українців – 21,8 років. Відповідно, отримані результати мають універсальний характер.

У третьому розділі «Емпіричне дослідження психологічного інфантилізму як чинника самопрезентації особистості: кроскультурний підхід» автором представлено результати емпіричного дослідження проблеми на матеріалах вибірок представників української, японської, корейської та північно-американської культурних традицій. Встановлено культурно-обумовлені моделі та тактики самопрезентації представників української, японської, корейської та північно-американської культурних традицій. Доведено специфічну культурну обумовленість інфантилізму та моделей самопрезентації особистості. Розроблено кроскультурні моделі психологічного інфантилізму як чинника самопрезентації особистості. Встановлено розподіл захисних стилів самопрезентації, зокрема пасивної агресії, придушення, сублимації, гумору, заперечення, проєкції, всемогутності, фантазії.

Третій розділ дослідження добре проілюстрований, що сприяє візуалізації результатів дослідження.

Вагомим фактором з точки зору прикладної психології є апробований комплекс діагностичних засобів щодо вивчення психологічного інфантилізму, стратегій, тактик самопрезентації особистості, а також розробка програми психокорекції інфантильності особистості та формування проактивної зрілості особистості, її суб'єктного потенціалу. Логіка та структура реалізації формувальних заходів дає підстави говорити про їх прикладну цінність і можливість подальшого широкого використання у якості психокорекційного і психодіагностичного інструментарію.

Науковий текст справляє враження виваженого аналітичного розуму дисертанта. Отримані цікаві дослідницькі факти, суттєво розширюють діапазон вивчення проблеми інфантильності особистості.

Загалом слід відзначити послідовність, аргументованість тексту дисертаційного дослідження, відповідність наукового апарату вимогам до таких досліджень. Робота має чітко визначені об'єкт, предмет і мету дослідження. Висновки й результати дослідження є достовірними, оскільки забезпечені кількісним та якісним аналізом різноманітних опрацьованих теоретичних джерел, обробкою емпіричних даних адекватними методами математичної статистики.

Зазначаємо на повноті висвітлення результатів наукової роботи у публікаціях дисертанта, апробації основних положень на науково-практичних конференціях та результати впровадження наукового дослідження, що засвідчують акти впровадження результатів дисертації.

Зміст автореферату відображає основні положення дисертації.

Разом із тим робота не позбавлена окремих недоліків:

1. У роботі зустрічаються терміни, які, на нашу думку, автор використовує у категоріальному апараті, як синоніми «інфантілізм» та «інфантільність». Хотілося б з'ясувати логіку їх використання в контекстуальному синонімічному ряді.
2. Теоретичному розділу роботи, присвяченому дослідженню психологічного інфантілізму та феномену самопрезентації бракує аналізу, власне, етно-психологічних досліджень культурних традицій, які, згідно гіпотези дослідження мають специфічну культурну обумовленість. У зв'язку з цим уточнення потребує поняття, вживане автором, «культурна традиція», пояснення якого, на жаль, не представлено в дослідженні.
3. Також бажано було б більш змістовніше розкрити проблему полімодального Я на рівні теоретичних узагальнень.
4. Підрозділ 2.2 містить опис вибірки досліджуваних, де представлений гендерний аналіз. В цьому контексті слід сказати, що статевий розподіл вибірки, заявлений у дослідженні, не виправданий, оскільки власне

емпіричне дослідження не містить гендерного аналізу заявленої проблеми.

5. Також зазначимо, що на рівні конкретної методології бажано було би пояснити вибір саме цих чотирьох груп досліджуваних: українці, американці, корейці, японці, з огляду на культурологічну обумовленість.
6. Допільно було б окремі таблиці статистичного аналізу винести у додатки, аби не перевантажувати основний зміст дисертації.
7. На нашу думку, комплекс використаних діагностичних засобів та методик психокорекції інфантильності особистості підкреслюють прикладне значення дисертаційної праці, і, тому вважаємо за необхідне висловити побажання щодо створення окремих навчально-методичних рекомендацій для практикуючих психологів щодо формування проактивної зрілості особистості, її суб'єктного потенціалу.
8. Дане дослідження відноситься до таких, що мають широкі перспективи подальших досліджень. За таким дослідженням вимальовується низка цікавих і уже актуалізованих дисертантом проблем у висновках, однак у перспективах дослідження вони окреслені звужено та недостатньо представлені.

Зазначені зауваження не знижують якості поданої роботи, яка за своїм науковим рівнем, новизною дослідження проблем, теоретичним та практичним значенням є прикладом успішного поєднання теоретичної і емпіричної науково-дослідної роботи.

Рецензована робота є завершеним дослідженням, відповідає вимогам, що ставляться до написання кандидатських дисертацій зі спеціальності 19.00.01 – загальна психологія, історія психології, а її автор – Ільїн Михайло Вікторович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук.

Кандидат психологічних наук, доцент
кафедри педагогічної та вікової психології
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

О.Є. ІВАНАШКО

ПІДПИС <i>Ільїн Михайло Вікторович</i>
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар університету <i>Ільїн Михайло Вікторович</i>
« » 20 р.